

ACC. N:R M. 15959:1-7.

Landskap: *Skåne* Upptecknare: *Fv. Oskar Eskilson, Näsrum*
Härad: *Villand* Berättare: " " " "
Socken: *Näsrum* Berättarens yrke: *f. d. lantbrukare*
Uppteckningsår: *1964* Född år *1881* i *Näsrum*

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Butikshandel på landsbygden. s. 1-4.
Emigration. s. 5-7.

LUF 95

" 103

12/2-64

Skriv endast på denna sida.

Butikshandel på landsbygden

På Näsums Kyrkbacke (öppen plats utanför kyrka) byggdes den första butiken år 1865 av en Berggren. Övergick efter några år till Ola Svensson (Boareolan) som förut varit budare på Årups gård, sedan han idkat gårdfarihandel under några åren och därvid fått smak för ett fastare handelsliv. Ola Svensson byggde därefter ett nytt hus mittemot på andra sidan, drev därefter sina affärer en kortare tid i detta nya hus, tills han överlät det till sin svärson Anders Granberg slutet på 1880-talet. Granberg lär ha kommit från Granteinge i Skåne. För undvikande av konkurens inköpte han också svärfaderns hus för 4000 kr. Granberg hade alltid varit handlande och bedrev ingen bisyssla. Någon utbildning i yrket utöver sin praktik som handelsbiträde hade han ej. Han hade en vacker handstil och var fullt kunnig i bokföring. Genom sin anslutning till ett frireligiöst parti fick han åtminstone av dettas medlemmar ett mycket stort förtroende. Fick även små kommunala uppdrag. En handelsman ansågs ju vara något förmer än andra och hade en något mera värdad klädsel med t.ex. stärkekrage o.a.d. Av nyheter bedrev han handel med konstgödsel i ansenliga mängder vid sekelskiftet. Överlät vid samma tid sin affär till sin svärson som utvidgade den och införde sådana nyheter som moderna plogar och andra jordbruksmaskiner. Handlaren titulerades

Aug 95

icke, utom möjligen med "Han" om nu det kan kallas för titel, eljest med namnet t.ex. Har Granberg fetsill idag? De butiker som har funnits i Näsrum och fortfarande finnas har varit inrymda i rymliga hus och ej i stugor, med speciella lokaler för rörelsen. Vid sidan om butiken fanns vanligen ett packrum med plats för silltunnor, fläskkar och diverse andra varor. inventarierna i butiken bestod av en disk med lådor för diverse varor såsom (en) snuskagge, olika slag av kryddor m.m. Ovanpå disken fanns en decimalvåg med vikter, segelgarnsnystan för omslag av varupaketen, papper till dito. (Boddrake ???). Belysningen bestod av fotogenlampor och behövlig uppvärmning kom från en vedkamin. Skylt med anslag av "Diversehandel" fanns alltid över dörren på utsidan av huset. I lokalen fanns allt möjligt. På vägghyllor låg uppstplade olika slag av tyger, grövre och finare, arbetskläder och även korta varor. I en vrå av lokalen fanns fotogenkäril med litermått, Sirapskäril med kran. Vidare träskor, kvastar, spannar, grepar, skyfflar, hackor, lieskaft, strykspån, brynstenar o.s.v. I taket hängde trätofflar, hästgrimmor, seldon och buntar av lutfisk, särskilt vid jultiden. Kort sagt alla de varor som under dagens lopp efterfrågades. Specerivarorna inköptes från firmor i Sölvesborg och Kristianstad. Stern och son i den förstnämnda staden och B.J. Jönsson i Krtå med flera andra. Firmorna brukade sända ut sina resande till lant-

handlarna flera gånger om året. Ofta ansågs de som veritabla plågoris ,men de var ju nödvändiga och fick tolereras.

Bygdens ungdom ville gärna ta plats i en butik, de hade då nära till sina hem och kunde bo och äta hemma. Både börsers och arbetares ungdomar var angelägna om dylika anställningar. De började som springpojkar med en avlöning av 50 kr pr år, ökades på till det dubbla andra året .Kosten hade de hos handlaren. arbetstiden räckte från tidiga morgonen till långt ut på sena kvällen. Särskild fritid gavs ej. De flesta kunderna kom om kvällarna. Julklappar gavs åt personalen. Personalen var boende hos arbetsgivaren Antingen var tilltalsordet DU, eller kallades de vid sitt dopnamn. De anställdas antal i en affär var givetvis beroende på affärens omsättning. Arbetsuppgifterna var expediering till kunderna samt att tillse att nödiga varor var inom räckhåll. Och tömda lådor skulle förses med påfyllning. De anställda ansågs nog lite förmer än folk i allmänhet.

Kundkretsen: Handelsområdet omfattade iförsta hand de närmast boende men även längre borta ifrån kunde de komma, om andra ärenden förde dem dit.

Kundservice: Varorna slogs omedelbart in i papper. Endast vid störreköp sändes varorna hem till kunden. 14 dagar före jul bjöds alla kunder på kaffe eller vin.

Betalning och bokföring: Betalningen skedde kontant om det var fråga

om mindre poster eljest skrevs det upp ,och krediten var allt efter kundens soliditet. Havårstid förekom ofta. Var kunden ej säker betalare ,så blev han diskret meddelad av pricipalen att krediten kom att indragas, om ej betalning kunde erläggas inom en viss tid. Handelsmannen tog mot betalning på vilket sätt som hälst och även mot dagsverken. Varorna prismäktes alltid med chiffer. Prutsystemet var vanligt och för särskilt prutna kunder nödgades handlaren pålägga ett pris för varan beräknat efter kundens prutenergi. Och så kände sig kunden tillfredsställd!

Butikens funktioner: Handlaren var alltid tjänstaktig om det även gällde hjälp med olika skrivelser. I butiken stod man gärna till tjänst med nyhetsförmedling av alla slag. Tillgängligt lager av glas och porslin utlånades alltid till affärens mera stadiga kunder. Nyheter i klädesväg eller annat brukade öka omsättningen.

EMIGRATION!

Under senare hälften av förra seklet och t.o.m. första decenniet av 1900-talet var emigration mycket vanlig, och målet var i vanliga fall Amerika. De emigrerande kunde vara hemmansägare med förstörd ekonomi som tvangs att rymma landet från sina fordringsägare. Deras ålder var i så fall ca 50 år. De var borta under några år och kom sedan hem och stannade kvar. Någon enstaka familj kunde också ge sig av. Men de flesta var ungdomar. Den huvudsakliga orsaken till emigrationen var dels att kunna skaffa sig bättre levnadsvillkor, dels för att undfly värnplikten. Trivdes de i Amerika så hjälpte de sina syskon eller föräldrar också över. Beslut om emigration fattades nog efter moget övervägande i de flesta fall. Hemvändande emigranter som funnit sig bra tillrätta i Amerika brukade ta andra med sig av ungdomar.

Personer i värnpliktsåldern måste ju rymma, men i Köpenhamn fanns tjänstvilliga personer som mot ersättning skrev ut nödiga papper. Troligen medverkade danska emigrantagenter härtill.

Hade inte emigranterna anhöriga i Amerika, så reste de nog på "lösa boliner". Man kan tryggt våga säga, att de allra flesta från landsbygden ej besatte de ringaste kunskaper i engelska språket. De yngre reste med endast det mest nödvändiga i klädesväg som packades ner i en koffert och omvirades med bastanta

rep för att skyddas mot den då vanliga omilda behandlingen av resgodset. Inställningen till emigrationen var avgjort positiv och kanske förknippad med en viss avönsjuka från de hemmavarande som ej kunde eller ännu ej blivit färdiga till att ta ett så avgörande steg. På 1890-talet var biljettpriset mycket lågt på grund av konkurensen emellan de olika fartygslinierna, och resan över atlanten kostade ej mera än 90 kr. Malmö var den vanliga utskeppningshamnen, och dit tog man sig pr järnväg. ÖVERFARTEN var nog ej av angenämaste art. I regel reste man i tredje klass och resan tog lång tid. En bastant matsäck medfördes, men passagerarna drabbades i många fall av sjösjuka, varför det kan vara tvivelaktigt om de hade så värst stor nytta av den medförda maten! Därtill kommer att tredje klassen var den billigaste och ur renlighetssynpunkt också den snuskigaste, där folk från alla nationer var smmanravsade med ohyra i bagaget, Svenskarna var alltid rena och propra, men ohyra var det dem nästan omöjligt att skydda sig för åtminstone för männen. Kvinnorna -även av andra nationer- besatte en bättre kunskap på den enklare hygienens område, och därför var deras kajutor betydligt renare. år 1894 fick vi helt oförmodat besök av två syskon därav en kvinnlig. Denna senare var helt fri från alla parasiter, under det att brodern var var nersmittad. Deras enda förklaring till detta var det förut omnämnda skälet. EFTER ANKOMSTEN

TILL AMERIKA tog de i allmänhet plats som farmardrängar, och här blev de mycket väl bemötta, åtminstone var detta fallet med de emigranter som jag talat med. Arbetet gick väl i ett raskare tempo där än vad de var vanda vid från Sverige, men de anpassade sig snart och blev avhållna och efterfrågade på arbetsmarknaden. MINNESOTA och Illinois fick nog ta emot de flesta av de överresta näsborna. KONTAKTEN med de hemmavarande skedde ju med brev, men dessa var sparsamma och sa så lite som möjligt om deras nya liv. Orsaken härtill berodde nog i de flesta fall på en dålig skrivkonst eller rättare skrivvana, och därför drog de sig i det längsta "för att fatta pennan i sin hand", som den vanliga ingressen brukade lyda i deras brev hem. Gåvor av "granna" kort brukade stundom tillskickas de hemma varande och kanske även ett mindre textil av silke. EMIGRANTERNA brukade, om det hade lyckats något så när bra för dem, göra ett kortare gästbesök i hemlandet. Beslöt de sig för att stanna, så slog de sig på jordbruk och köpte ett hemman.